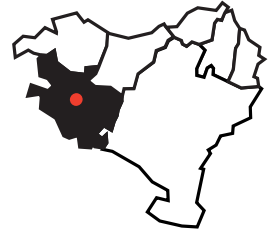

Ihesi

IBAN ZALDUA

Euskal Herria ezagutuz:
Gasteiz

Itzuli bat Alde Zaharretik

Edozein puntu izan daiteke egoki Gasteizko Alde Zahararen bisitari ekiteko: azken batean, elipse forma dauka kaskoak –propaganda turistikoaren “almendra” famatua–, eta elipsea zirkuluaren aldaera bat besterik ez denez, zilegi da, geometriaren legeen arabera behintzat, nahi den lekutik hastea, nahi den lekuan amaitzea bezainbeste.

PEDRO TAPIAS - BASKIMAGEN

GURE ITZULIA hasteko, Zapatari kaleko 74. zenbakian kokatuko gara, eta han gaudela Rikardo Arregi Diaz de Herediaren *Kartografia* liburua motxilatik atera eta *Onassis taberna* poema irakurriko dugu, ozen edo gure baitarako: “Orain dela egun pare bat / Zapa kalean nobilela / taberna baino etxea / genuen zulo ilun hura / suntsiturik ikusi nuen / –aurrera doa hirigintza–. / Hondakinetan sumatzen da / oraindik non zegoen barra, / non komuna, non biltegia, / non banatzen zen zoriona, / nora zeraman eskailerak”.

Urte batzuk pasa dira poeta gasteiztarrak hura idatzi zuenetik, eta Onassis taberna zegoen lekuan, hots, eremuaren gainean eraiki zen aire zaharreko etxe guztiz berrian, egun, lore lehortuen eta artifizialen denda bat dago, oso sinbolikoa iruditzen zaidan zerbaitekin, nahiz eta ez dakidan zeren sinboloa izan daitekeen, zehazki. Agian auzo honen aldaketa-prozesu sakonarena: izan ere, Zapan gaude, 1980ko hamarraldiko mobida gasteiztarraren erdigunean, Arregiren *ubi sunt*-ak gogorarazten zigunez. Eta, denboran bezala, atzera egingo dugu Zapatik, hegoalderantz, eta jaitzen hasiko gara. Egunez etorri gara, eta lekua iluna irudituko zaigu, ziurrenik, nahiz eta zerua oskarbi egon: Gasteizko kale ospelentakoa da Zapa, eta agian horregatik bihurtu zen, garai batean, txabiske bazterrenekoen babesleku. Haien arrastoak ikus daitezke ezker-eskuin: pubak eta disko-barak, une honetan itxita daudenak, nahiz eta onartu behar den asteburuetako gauetan ere –gehienek orduan irekitzen baitute, soilik– ez daudela duela 20 edo 30 urte bezain animatuak. Eta dena museizatzeko bulkadaren lekuko gisa, Harategien kantoiko mural pop handia dago, 80ko hamarraldi hartako erreferentziaz bete: “Cicatriz”, “Hau dena aldatu nahi nuke”, “En la Kutxi, en la Zapa, la gente dura rula, rula, rula, rula”...

Goiko irudian, Eskoriatza-Eskibel jauregia eta Gasteizko harresiaren zati bat, turisten eta Erdi Aroko nostalgikoen omenez egindako berreraikuntza abila. Aurreko orrialdean, Bakardade kantoia, Alde Zaharreko txokorik ederrenetarikoa... malda mekanikoak jarri ez balituzte.

Zaparen amaierara iritsi gara, Andra Mari Zuriaren plazara. Han ere nabaria da egunertze-ahalegina: antzinako lorategi kaxkarrak kendu, granito grisez estali, eta “plaza gogor” bihurtu dute; espazio zaharretik kontserbatu duten gauza bakarra Gasteizko batailaren –eta Espainiako independentziaren– omenezko eskultura-multzo bertikala da, XX. mende hasierako gustu txarreko tartaxoa, dena ponpa eta zirkunstantzia. Lehen ez zitzaidan plaza gustatzen, eta orain, irmotasun gehitu horrekin –eta, guraso garenontzat, umeentzako ordezko zapatez eta galtzerdiez hornituta ateratzera behartzen gaituzten iturritxo gogaikarri horiekin–, are gutxiago. Egunez, baina: gauez, iluminazio artifizial koloretsuaren mirariak, plazak beste itxura bat hartzen duelako, egunez baino goxoagoa, paradoxikoki; merezi du orduan bisitatzea, eta terrazean aritzea, eguraldiak laguntzen badu behintzat.

Hedegileak kalea, gentrifikazioaren ikur

Plazan gora egin eta kontrako noranzkoa hartuko dugu, oraingoan Hedegileen kaletik aurrera. Kale batek sinbolizatzen badu udaletxeak Gasteizko Alde Zaharrekin egin nahi duena, hauxe da: Adolfo Domínguez, umeentzako arropa-denda pinpirinak, *delicatessenak*, diseinuzko tabernak, haletako batzuk diru publikoen laguntzaz irekiak... Lehen –eta oraindik ere– Dato eta San Antonio kaleetatik ibiltzen ziren gorbatadunek eta takoidunek bisitatuetakoa bat, zalantzarik gabe, La Malquerida da, Donostiako A Fuego Negroen imitazio bat, frankizia kasik, euskararekiko tratamenduan izan ezik (noski). Eskerrak pixka bat aurrerago betiko Zuloa komiki liburu-denda bezalakoek eusten diotela, auskalo nola, kalearen gentrifikazio ahalegin uniformizatzaileari.

Bakardade kantoira iritsi gara, Gasteizko txokorik ederrenetariko bat... udalari bertan malda mekanikoak eraikitzea bururatu zitzaion

ALEX LARRETXI

arte. Ez diot trepetari erabilgarritasunik ukatu nahi, eta ziur nago, adinean aurrera egin ahala, gero eta ezinbestekoagoa egingo zaizkidalda. Baina azpiegiturak ikusgarri egin nahi izatearen gure agintarien tema horrekin, maldei kristalezko eta altzairuzko estalki arranditsu eta beti zikin bat erantsi eta hiriko panoramika erromantikoenetako bat hondatu dute: sotilezia handiagoa eskertuko zukeen parajeak. Ederra izaten jarraitzen du, hala eta guztiz ere.

Maldaren buruan Montehermoso jauregia dago: komentu izateko jaioa, XVI. mendean, finantzatzen zuen jauntxoaren emazteak ederegia iritzi eta familiarentzat gordetzea erabaki zuen –haren ordeztza eraikei zuen komentu aszetikoagoa ikusgai dago, oraindik, Pintore kalearen buruan, Gasteizko *Marraketx txiki* koloretzuan—. Egun duen itxura, edonola, XIX. mendeko berregituraketa à la Viollet-le-Duc baten ondorio da, eta are kontraste handiagoa egiten du barruan babesten duen arte garaikideko zentroarekin, Euskal Herriko abangoardistenetakoa, arte feminista eta *queer*-aren aldaeretan espezializatua, eta generoen arteko parekidetasuna zaintzen duen bakarrenetakoa; horrek guztiak, auskalo zergatik, EAJren aurkakotasuna azaleratu du azken udal hauteskunderen harira, nahiz eta, demagun, Getariako Balenziaga Museoarena baino askoz ere kostu baxuagoekin ateratzen den aurrera, eta diru-eskandalurik gabe gainera... Nahiko maiz aldatzen dira ber-

Harategien kantoiko murala, 80ko hamarraldiaren erreferentziatz bete: "Cicatriz", "Hau dena aldatu nahi nuke", "En la Kutxi, en la Zapa, la gente dura rula, rula, rula, rula"...

Etengabe obretan, etengabe bisitagarri

Pixka bat aurrerago, edonola ere, Gasteizko bisitariarentzat ezinbestekoa bihurtu den Santa Maria katedral zaharra dugu, etengabe obretan eta, aldi berean, etengabe bisitagarri. Onartu behar da katedral gotikoaren zaharberritze konplikatuari ekin ziotenek asmatu egin zutela lanek azaleratzen zituzten aurkikuntzak eta sekretuak zuzen-zuzenean publikoari erakusteko erabakia hartu zutenean. Zaharberritze kanpaina bakoitzean erakusten dena ez da beti berdina, eta bisitaren interes-maila, beraz, alda daiteke urte batetik bestera, baina beti da ikusgarria. Gainera, aukera dago bisita euskaraz egiteko. Sarrera, dena dela, ez da egiten obrek, bizilagunen etsipenerako, osoki okupatu duten Santa Maria plazatxotik, beheago dagoen Bruileriakoatik baizik.

Bruileria plazak ere merezi du ikustalditxo: bertan daude Gasteizko eraikin zibil zaharretakoak –tartean Portalón jatetxe famatua, ondo hornitutako poltsikoen eskura— eta Anda leinuaren dorrea, ez horren berriztatua eta, hortaz, benetakoa, akaso, beste zenbait baino. Bruileria plazan datza, bestalde, hiri honen gustu literario eta estetikoaren erakusgarri bikain bezain tristea den Ken Folletten omenezko brontzezko estatua. Haren babespean biltzen dira astebururo, metafora esanguratsua osatuz, Gasteizko hainbat gazte *litroen* erritoren inguruan, gauza benetan heroikoa

ALEX LARRETXI

ALEX LARRETXI

urtearen parte gehiengan, hiriak pairatzen dituen gaueko batz besteko tenperaturak kon-tuan hartuta.

Orain kontrako noranzkoa hartuko dugu, eta hegoalderantz joko dugu Aitzogileen kale-tik, Kutxi famatutik. Gasteizek nonbait hartzen badu herrixka baten eitea, hemen da. Zapa bere betidaniko lehiakidea ez bezala, Kutxi argia da, zaratatsua, astean zehar ere irekita egon ohi diren tabernez eta horiek hornitzen dituzten banaketa-kamioiez josia, eta abegiko-rra –nahiz eta, ziurrenik, Dignidad y Justicia-ko partaide batek, demagun, ez zukeen agian adjektibo hori erabiliko—. Kutxi, edonola ere, ez da jada garai batean bezain monolitikoa. Han dago, besteak beste, BiBat Museoa, Fournier naipeen museoa eta Arkeologiakoa biltzen dituen, Bendañatarren XVI. mendeko jauregiaren eta Patxi Mangado arkitektoaren eraikin koadrangular eta garaikidearen arteko fusio eztabaidagarria proposatzen diguna. Eta, bestalde, Kutxin bertan joan dira sortzen, edo garatzen, “betiko” tabernen ondoan, gure bur-gestxikitasun gastronomikoaren onarpenaren lekuko diren bestelako lokalak, jan-edanaren kalitateari eta are aurkezpenari garrantzi handi-xeagoa ematen diotenak, nolabait esateko, baina beti ere gorago aipatutako Hedegileen kalean gertatutakoa baino forma *naturalago-an*, hau ere nolabait esateko. Nonbait bazkaldu

Ezkerrean, Anorbin kantoia; Gorbeia ere atzeman daiteke urrunean. Eskuineko argazkian, berriz, Aitzogileen kalea, Kutxi ospetsua. Gasteizek nonbait hartzen badu herrixka baten eitea, hemen da.

edo afaldu nahi izanez gero, prezio-kalitate erlazio onarekin alegia, hemen hasiko nintzate-ke bila.

Eta amaitzen joateko, Kutxitik gora doan edozein kantoitatik abiatuko gara –San Franziskorenetik, Santa Anarenetik, San Markose-netik–, berriz ere Hedegileen kalera jaisteko eta, ezkerretik edo eskuinetik joanda, gutxi gorabehera haren erdian dagoen Anorbin kan-toira iristeko. Arratsaldea da jada, gaua hurbil dago, eta handik, Gorbeia mendia ez ezik, Gas-teizko ilunabarrak onenatariko bat kontenplatu daiteke. Kantoi horrek Zaparekin egiten duen izkinan zegoen, hain zuzen ere, idatzi honen hasieran aipaturiko Onassis taberna, Rikardo Arregiren poemakoa, eta bertan lore sikuen eta artifizialen denda hura... itxita eta alokairu eskaintzan dagoena egun, Alde Zaharreko denda txiki askoren patuari jarraiki, merkatari-tza-zentro handien garaiotan. Egunen batean, akaso, idazle batek ere dedikatuko dio poema bat, Arregik egin legez, lore lehorren denda hari, eta beste doinu mota bat intonatuko du. Hiriak, eta hirietako alde zaharrak, zorionez eta zoritxarrez, etengabe ari direlako aldatzen, are haiek garai edo ideia jakin batean finkatzeko ahalegin guztien kontra, eta haiei buruz egin dezakegun unean uneko deskribapen oro iraungitzera kondenatuta dago. Artikulu honi berari gertatuko zaiona, hain zuzen ere... ■

Abuztuaren 31, 17 (Alde Zaharra)
Donostia
☎ 943 420 434
www.restauranteurbano.com

